

STANDPUNT

EHRM eist verhoor kroongetuigen ter zitting

Het Europees Hof voor de Rechten van de mens veroordeelde België op 14 juni 2016 in de zaak-Riahi omdat de verdediging de kans niet kreeg het slachtoffer, wiens verklaring het enige bewijs voor een diefstal was, te ondervragen ter terechtzitting. Het EHRM oordeelt dat zo'n ondervragingsmogelijkheid een ideaal instrument is voor de verdediging om de betrouwbaarheid van de kroongetuige te controleren en te betwisten. De Orde van Vlaamse Balies grijpt dit arrest aan om het belang van dat ondervragingsrecht te beklemtonen, zeker in ernstige dossiers, die door Potpourri II nu allemaal kunnen worden gecorrectionaliseerd, en zeker wanneer de getuige het voornaamste bewijsmiddel is.

1. De feiten

Een man werd 's nachts gewelddadig beroofd op straat door vier overvallers. Hij kan een verdachte op straat aanduiden en herkent drie verdachten tijdens een spiegelconfrontatie aan hun fysionomie en hun kledij. De correctionele rechtbank veroordeelt die verdachten op basis van de verklaringen van het slachtoffer, die ze voor de onderzoeksrechter herhaalde.

In hoger beroep vroeg een van de veroordeelden om het slachtoffer op te roepen als getuige. Het hof van beroep weigerde dat omdat het de eerdere verklaringen van het slachtoffer voor de politie en de onderzoeksrechter voldoende nauwkeurig en overtuigend vond.

Nadat het Hof van Cassatie hier geen schending van het recht op een eerlijk proces in zag, trok een van de veroordeelden naar het EHRM in Straatsburg.

2. Uitspraak van het EHRM

Het EHRM herhaalt het algemeen principe dat alle belastende bewijsmiddelen ter terechtzitting moeten worden voorgedragen en het voorwerp moeten uitmaken van een tegensprekelijk debat. De verdediging moet de gelegenheid hebben getuigen à charge te betwisten en hen te doen ondervragen, ofwel wanneer die getuigen hun verklaring afleggen, ofwel in een latere fase van het proces (de terechtzitting).

Het is evenwel vaste rechtspraak van het EHRM dat schendingen van dat principe niet *per se* het recht op een eerlijk proces moeten aantasten. De eerlijkheid van de procedure moet immers worden beoordeeld op basis van de volledige procedure, waarbij niet alleen rekening moet worden

gehouden met de rechten van verdediging maar ook met het algemeen belang van berechting van misdadigers en met de belangen van slachtoffers en desgevallend getuigen.

Om te kunnen oordelen of de afwezigheid van een getuige, en dus de onmogelijkheid voor de verdediging die getuige te doen ondervragen, het recht op een eerlijk proces aantast, moet de rechter drie criteria beoordelen:

- 1) *Is er een voldoende ernstige reden om de afwezigheid te rechtvaardigen en de eerdere verklaringen van de getuige toch als bewijs te gebruiken?*
- 2) *Is die getuigenverklaring het enige of doorslaggevende element voor het bewijs van de schuld?*
- 3) *Zijn er compenserende waarborgen die de afwezigheid kunnen ondervangen en de rechten van verdediging toch nog kunnen verzekeren?*¹

Hoewel het gebrek aan een ernstige reden voor die afwezigheid van de getuige op zich niet volstaat om van een schending van artikel 6 EVRM te spreken, is het recht op een eerlijk proces wél geschonden wanneer die getuigenverklaring het enige of voornaamste bewijsmiddel was en het recht van verdediging om de betrouwbaarheid van die getuige à charge te betwisten niet op een andere wijze wordt gewaarborgd. Hoe belangrijker die getuige is voor de bewijsbeslissing, hoe meer compenserende waarborgen er moeten zijn.

In casu stelt het EHRM vast dat er geen feitelijke of juridische rechtvaardiging van het hof van beroep was om het slachtoffer niet als getuige ter terechtzitting op te roepen. Het hof van beroep motiveerde die weigering enkel door erop te wijzen dat de eerdere verklaringen van het slachtoffer voldoende precies waren, zodat een nieuw verhoor geen meerwaarde voor de waarheidsvinding zou uitmaken.

Die motivering kan het EHRM dus niet overtuigen. De verklaringen van het slachtoffer zijn volgens het EHRM bovendien het sleutelbewijs. De verdediging moet dus in de gelegenheid worden gesteld om de betrouwbaarheid van de verklaringen van zulke kroongetuigen te controleren en te betwisten. Het (doen) ondervragen van die getuigen is volgens het EHRM hiervoor het ideale instrument. De loutere redenering van de rechter dat de eerdere verklaringen van het slachtoffer voldoende precies en overtuigend waren, kan het gebrek aan ondervragingsmogelijkheid niet ondervangen. Het recht op een eerlijk proces is volgens het EHRM dan ook geschonden.

3. Analyse van het arrest en de betekenis voor het Belgisch strafprocesrecht

---

Het EHRM gaat dus uit van de principiële mogelijkheid voor de verdediging om getuigen à charge ter terechtzitting te ondervragen. Dat kan in het tegensprekelijk debat hét instrument bij uitstek zijn om de betrouwbaarheid van de getuige en diens verklaring zorgvuldig te kunnen controleren en desgevallend te betwisten of aan te vechten op zijn zwakke punten. Zowel voor de rechten van verdediging als voor de waarheidsvinding kan het verhoren van getuigen à charge dus belangrijk zijn.

Niettemin kunnen er situaties denkbaar zijn waarin het verhoren van getuigen niet mogelijk is, wanneer de getuige niet kan worden bereikt of niet kan komen bijvoorbeeld, en/of niet wenselijk is. Recent oordeelde het EHRM nog dat het herverhoren van een verkrachtingslachtoffer in

---

¹ EHRM 15 december 2011, Al-Khawaja § Tahery, nr. 26766/05 en 22228/06.

aanwezigheid van de verdachte ter terechtzitting een traumatische ervaring kan zijn en een goede reden kan zijn om af te zien van het verhoor ter terechtzitting².

In België worden getuigen evenwel zelden ter terechtzitting verhoord. Het onderzoek ter terechtzitting beperkt zich doorgaans tot een debat op basis van het strafdossier. Assisenprocedures vormen hierop de uitzondering, maar het is de verwachting dat door de mogelijke correctionalisering van alle misdaden door Potpourri II assisenprocedures nog maar een zeldzaamheid zullen worden. Hoewel de memorie van toelichting bij Potpourri II de magistraten vraagt het onderzoek ter terechtzitting van (vooral) zware misdaden niet te verwaarlozen, bestaat het risico dat getuigen niet veel meer ter terechtzitting zullen verschijnen...

In recente uitspraken stelt het EHRM dat de reden van de afwezigheid van getuigen wel een belangrijk element is in de beoordeling of de eerlijkheid van het strafproces is geschonden, maar dat ook zonder goede reden een eerlijk proces, in zijn geheel bekeken, nog mogelijk is³. Dan moet er rekening worden gehouden met het mogelijke gewicht van de getuigenverklaring voor de bewijsbeslissing, hierbij rekening houdend met ander ondersteunend bewijs in het strafdossier, én met de compenserende waarborgen die een volledig en integer onderzoek van de betrouwbaarheid van de getuigenverklaring nog mogelijk maken.

Hoe bepalender de getuigenverklaring kan zijn voor het bewijs, hoe belangrijker die compenserende waarborgen worden!⁴ Uit de rechtspraak van het EHRM kunnen enkele voorbeelden van die compenserende waarborgen worden gedestilleerd: een zorgvuldig onderzoek én motivering van die verklaring door de strafrechter, de audiovisuele opname van het verhoor, een deskundigenonderzoek van de geloofwaardigheid van die getuige(n)verklaring die de verdediging dan wel ter terechtzitting kan betwisten, de mogelijkheid van de verdediging om eerder tijdens het vooronderzoek al vragen te laten stellen aan die getuige,...

In het onderhavige geval was van dat alles dus geen sprake, terwijl de verklaring van het slachtoffer het enige bewijsmiddel in de procedure was... In dit geval zijn er dus zwaarwegende compenserende waarborgen nodig. De enkele motivering van de rechter dat de verklaringen voldoende precies waren, volstaat niet om de verdediging de mogelijkheid te ontfemen het slachtoffer als getuige ter terechtzitting te doen ondervragen.

4. Conclusie

Het EHRM geeft hier een duidelijk signaal aan de Belgische strafrechtspraktijk dat het verhoor van getuigen à charge ter terechtzitting niet zonder meer kan worden geweigerd, ook niet als de strafrechter overtuigd is door diens verklaringen uit het vooronderzoek. In dossiers waarin die getuigenverklaringen het enige of doorslaggevende bewijs zijn, is meer waakzaamheid geboden en kan een verhoor ter terechtzitting een uitgelezen kans zijn voor de verdediging én de strafrechter om dat bewijsmiddel zorgvuldig te beoordelen. Dat geldt met stip voor zware strafzaken die nu meer en meer worden weggehouden van assisen, maar ook in andere dossiers (bijvoorbeeld zedenzaken) kan het belangrijk zijn.

Daarnaast ziet de OVB ook tijdens het vooronderzoek al kansen om een zorgvuldige controle en betwisting van kroongetuigen à charge mogelijk te maken. In de evolutie naar een meer

² EHRM 24 mei 2016, Przydzial t/ Polen, nr. 14587/08.

³ EHRM (GK) 15 december 2015, Schatschaschwili t/ Duitsland, nr. 9154/10

⁴ EHRM (GK) 15 december 2015, Schatschaschwili t/ Duitsland, nr. 9154/10

participatief vooronderzoek kan de verdediging al tijdens het vooronderzoek gelegenheden worden geboden de getuigen te controleren en desgevallend te betwisten. Een confrontatieverhoor kan hier al een eerste kans bieden, net als de mogelijkheid die de Europese Salduzrichtlijn de advocaat biedt om tijdens spiegelconfrontaties aanwezig te zijn en opmerkingen te formuleren. Ten slotte kan worden gedacht aan de organisatie van een verhoor van kroongetuigen bij de onderzoeksrechter, waarbij de advocaat van de verdachte - naar Nederlands model - dan aanwezig kan zijn en vragen kan (laten) stellen.

OVB-studiedienst⁵

15 juni 2016

---

⁵ Pieter.tersago@ordevanvlaamsebalies.be

